

SPELEN WAT ER NIET IS

LE GUESS WHO – MOUTH TO MOUTH

• donderdag •

Eigenlijk begint een festival al in de rij voor je polsbandje, zo'n ding dat je altijd een paar haartjes op je arm kost en dat op den duur vies wordt, gaat knellen, of allebei. De mensen voor en achter je geven al een zeker beeld van wat je te wachten staat. In dit geval zijn het grotendeels vlasbaardige jongens met plunjezakken, waarvoor mijn moeder onmiddellijk zou beginnen met broodjes smeren en soep koken. Later zal ik ontdekken dat het publiek een mengeling is van jong en oud, van Utrechts en landelijk, van Nederlands en internationaal. Eén of de vier bezoekers van Le Guess Who komt uit het buitenland, een score die mogelijk alleen wordt verbeterd door het gothic muziekfestival Summer Darkness, dat dit jaar een editie oversloeg.

In de loop van het festival zal de verzameling bandjes om mijn arm langzaam uitdijen naarmate het aantal privileges, backstage- en persruimtes waar ik in mag, toeneemt. Als ik zondagavond sterf en ter plekke wordt begraven, zullen toekomstige archeologen concluderen dat ik in 2014 een belangrijk stamhoofd moet zijn geweest. Maar voor ik eeuwig ter aarde stort, staat me een kleine 72 uue ondergronds nachtleven te wachten met een soundtrack van Michael Gira, voorman van de post-punkband *Swans* en curator van het subprogramma *Mouth to Mouth*. Le guess Who is een festival voor muzikale buitenbeentjes. Ik zal me bezig houden met het buitenbeentje onder de buitenbeentjes.

Deze editie heeft de *buzz* mee. Het mooiste compliment dat een festival kan krijgen is dat er vooraf al wordt geklaagd dat er zoveel bijzondere acts tegelijkertijd staan, dat het onmogelijk is om te kiezen. Die klachten zijn dit jaar veel geweest, en al vrij ver van tevoren. Het blokkenschema van optredens oogt dan ook als een kruising tussen complexe Chinese karakters en een postmoderne kruiswoordpuzzel.

Ik raak altijd hopeloos zoek op festivals met een parallelle programmering. Als een festival meerdere dagen duurt, en de programma's ook nog op allerlei plekken in de stad zijn, kom ik gegarandeerd overal behalve waar ik zijn wilde. Gelukkig zal ik me de eerste dagen voornamelijk op één locatie ophouden. Bovendien heb ik de eerste avond een gids in de persoon van Maarten van Heuven van Vrije Geluiden, met wie ik om beurten bier haal, naar de bandjes kijk en tussendoor het leven doorneem. Want rare muziek is leuk, maar je moet er wel iets te drinken bij hebben.

Van de Helling weet ik dat het, behalve een kortstondige doorstartpoging van de legendarische Vrije Vloer, ooit een kunstdepot van het Centraal Museum is geweest. Af en toe deel ik dit boeiende feitenmateriaal met iemand van het personeel. Men reageert zo verrast dat ik begrijp dat ik een van de oudere mensen in het pand ben.

In de artiestenfoyer van De Helling staat op de muur: 'Don't play what's there. Play what's not there.' Het is een citaat van Miles Davis, en het lijkt van toepassing op veel, zo niet alles wat Le Guess Who en Mouth to Mouth – hierna LGW/MTM – te bieden heeft. Van

de bands weet ik zo goed als niets. De namen die me nog iets zeggen, zoals Einsturzende Neubauten en Bonny 'Prince' Billy staan in Tivoli/Vredenburg, en niet in deze uithoek van het kleine Utrechtse zonnestelsel van concertzalen.

Het is niet druk in De Helling en dat zal het de komende dagen ook zelden zijn – de meeste bezoekers bevinden zich in Tivoli/Vredenburg, en van daaruit is het een hele tocht naar dit zaaltje, zeker als je de weg in Utrecht niet zo goed kent. Maar het hindert niet. De artiesten in De Helling weten dat ze het voor niemand anders doen dan voor de mensen die naar het festival zijn gekomen. Ze tonen zich dankbaar en aanspreekbaar. Carla Bozulich, bijvoorbeeld, blijkt na afloop van een grimmige set vol gruisige, gelaagde, premenstruele, indrukwekkende noisepostpunk een schat van een vrouw. As de laatste feedback is uitgegalmd in de eeuwige kosmische ruis bedankt ze ons met de woorden: *Fucking thank you. Fucking thank Le Guess Who. I have one more fucking thing to say and that's... fuck. I love you. I mean it. I Love you.*

Ik spreek met mezelf af dat ik elke act minstens tien minuten bekijk. Als ik er dan nog niks aan vind, verhuis ik naar de bar, om tegen het einde van het optreden nog even in de zaal te gaan kijken. Doordat de mengtafel in de zaal is doorgeschakeld naar de stereo in de bar, is elk concert daar zelfs beter te horen dan binnen. Bovendien kan ik om me heen kijken naar wie er zoal rondloopt. Van alle bezoekers vraag ik me af: hoe komen jullie hier in godsnaam verzeild? Wie heeft jullie verteld dat dit leuk is? Want leuk is het, daar niet van. Maar hoe ontdek je het?

Na Bozulisch en het lekker energieke Xiu Xiu (Aziatisch meisje mept digitaal drumstel aan gort, frontman mishandelt een Moog synthesizer onder het ten beste geven van gekwelde zang en grimasdans) verkast Maarten een andere locatie. Ik pak een paar nummers van Silver Apples mee – een *one man band*, te karakteriseren als een zingende cowboy onder begeleiding van een overspannen ritmebox en elektronische, synthetische doedelzakgeluiden. De drummer, waarmee de cowboy vroeger optrad, is dood. Dit kan aanleiding geven tot allerlei bespiegelingen. Pas als ik de biografie lees kom ik er achter dat Simeon Oliver Cox (ik slik een slechte grap over Coxappels in) wordt beschouwd als een van de grote pioniers in de elektronische psychedelica, maar dan ben ik de zaal al uit gevluht.

In de bar zit een koppel dat zich als tortelduiven in een hoek van de ongemakkelijke ruwhouten apenrots heeft genesteld met een paar late hamburgers van Meneer Smakers. Als ik even nadenk over het relationele aspect van popfestivals, heb ik de indruk dat dat hier bijna afwezig is. Wie geen vriendin heeft, vind haar zeker niet hier. De schaarse meisjes horen al bij elkaar, of bij graatmagere jongens met bakkebaarden als Heugaveld-tegels.

Een goed festival is een soort staat in de staat, een alternatieve wijze van leven waarin je een bepaalde identiteit kunt uitleven, precies zo lang als het festival duurt. In het geval van een veel groter festival als Lowlands is het publiek veel meer mainstream, wat wil zeggen: een cocktail van heel veel subculturen, samengesmolten met een soort identiteitsarme mediaan – ik bedoel dit niet denigrerend – dat je eigenlijk overal zou kunnen aantreffen, als het evenement maar groot genoeg is. Hier is dat even anders. Dit is publiek dat een zekere gemoedelijkheid combineert met een zeer avontuurlijke geest. Daardoor hebben ze meer met elkaar gemeen dan de bezoekers van een meer gemiddeld popfestival. Toch lijkt het sociale

aspect minder van belang: deze mensen komen niet om samen de handjes in de lucht te doen. Ze zijn eilandjes. Vaak alleen, soms als stel, met hier en daar een kleine archipel. Dat ik op LGW vaak aan Summer Darkness moet denken, komt door de zachtaardige sfeer. Los van de muziek, die hier en daar ook wel overeenkomsten vertoont, zou je kunnen zeggen dat LGW qua publiek een soort Summer Darkness is, maar dan meer verborgen en verlegen, zonder decorum of pose, en veel verder weg van welke mainstream dan ook.

De avond wordt afgesloten door Ben Frost, die de Helling voor het eerst vanavond tot de nok toe vol krijgt. Het is vechten of vluchten: aanvankelijk hoor ik niets anders dan pretentieuze bombast, maar op een gegeven moment kom ik erin. Uiteindelijk wint mijn fascinatie. Wie weet is Frost eigenlijk een DJ uit het jaar 2314, die is teruggereisd in de tijd om ons vast te laten wennen aan wat komen gaat.

• vrijdag •

Bij een programma dat wordt gecureerd door één muzikant, ga je onwillekeurig op zoek naar een grootste gemene deler. In dit geval zou je kunnen zeggen: tegendraadsheid, bezetenheid. Le Guess Who is, zeker op deze locatie, meer dan een festival. Het is een broedplaats, een plek waar artiesten en hun publiek elkaar werkelijk kunnen ontmoeten en een luidruchtig verbond smeden. Het festival is vrij van pose. Je kunt niet *doen* alsof je van deze muziek houdt; daarvoor gaat het veel te ver buiten de gebaande paden. De muziek die je hier hoort is even moeilijk te genieten als af te wijzen – je trekt het, of je trekt het niet. Er is geen tussenweg.

Het begint me te dagen dat je voor de acts hier een beetje geduld moet hebben. Veel van de artiesten zijn net zo zeer, soms zelfs veel meer, bezig met HOE ze geluid maken als met de composities zelf. De jongeman die optreedt onder de naam Leafcutter John lijkt een flatbedscanner te hebben ontmanteld en aangesloten op en laptop. Als hij met een zaklamp op de glasplaat schijnt, krijgt de drone-achtige soundscape uit de speakers een andere richting. Leuk geknutseld, maar meer ook niet, denk ik eerst. Wanneer hij een waxinelichtje aansteekt in een regen van bliepjes en lichtzwaard-achtige zworpgeluiden, valt bij mij het muntje en zit ik erin. Mooi spul. Ik denk aan het concert van Kraftwerk, om maar een groep pioniers te noemen, waarbij op zeker moment een aantal afstandsbedieningen werden uitgedeeld aan het publiek, dat op die manier mee kon spelen met de band. Dit alles onder het motto 'Everyone can play electronic music!'

Dat is natuurlijk waar. En ook weer niet. Goed, iedereen kan met elektronica spelen. Elektronische muziek is iets anders. En trouwens, maakt het uiteindelijk wel iets uit met welk instrument je muziek maakt? Alsof Michael Gira mijn gedachtegang heeft geraden, schotelt hij me een totaal andere avond voor dan gisteren. Ik zie het duo Xylouris White, Griekse luit met weergaloos drumwerk van Jim White. White heeft een manier van spelen die ik nog nooit eerder gezien, volkomen dansend en gelukkig vrij, en ondertussen retestrak. Als ik van een goede fee drie wensen zou mogen doen, zou één van die wensen zijn dat ik voortaan Jim White mag zijn, of tenminste zijn drumstel. De jongen die zijn scanner had opgeofferd om

muziek te maken met huishoudelijke objecten steekt hier tocht wat flets bij af. Later op de avond zie ik gitaarvirtuoos Sir Richard Bishop. Dat is helemaal een warm bad.

Als het duistere Italiaanse elektro-ruis-fluisterduo Father Murphy opkomt, heb ik even genoeg gehad. Ik moet naar huis, slapen, en morgenochtend zelf optreden in Arnhem. Dit was de avond van grote tegenstellingen: wereldmuziek naast postpunk en –wave en ongebreideld elektronisch experiment.

• zaterdag •

De overgang van gisteren naar vandaag kan niet groter zijn. Na twee dagen rondhangen in De Helling, een soort voorgeborchte aan de rand van de bewoonde wereld, en af en toe een uitstapje naar de oude collegezalen van Rudolf Magnus waarin concerten toch enigszins een tussen-de-schuifdeuren-act op de bonte avond van het klassefeest leken, loop ik het splinternieuwe Tivoli/Vredenburg binnen, het muziekpaleis met internationale allure, zo nieuw dat iemand er nog de weg weet en trouwens ook zo ontworpen dat niemand er ooit de weg zal kennen. Maar voor een festival als Le Guess Who is dat eerder een kwaliteit dan een minpunt. Want meer dan op welke muziekfestival waar ik ooit ben geweest, moet je hier ook muzikaal je eigen weg banen.

Deze avond is uitverkocht. Dat betekent: 3300 man. Het is me niet ontgaan dat er op dit festival vele duizenden mensen rondlopen, vanaf het begin al, maar in De Helling merkte je daar niet zoveel van. De Helling was één verre dwergplaneet, dit is een heel universum, vlak na de oerknal.

Ik betreurt het missen van Baby Dee, een artieste met een biografie als een ready made: ‘This nightclub sensation first experimented with life as a street performer in the ‘70s, but decided to earn a living as the organist for a Catholic church in the Bronx. After ten years it was time to return to the life of a performance artists and she joined the Coney Island Circus Sideshow and Kamikaze Freak Show as an accordion playing hermaphrodite.’

In een eivol gepakte Ronda ben ik getuige van Savages/Bo Ningen, een soort aardschokkend treffen tussen twee bands, een epische titanenclash, of eigenlijk meer een collectief geluidsorgasme, al zou je het ook een wedstrijd kunnen noemen waar alle spelers in het zelfde team zitten. In het geval van de laatste vergelijking is de vraag tegen wie er gespeeld wordt. Het is een dienst, het is de aanroep van een opperwezen. Het is een oorlogsdans. Het is een vloek en een verzoek om zegen. Het is, dat vooral, een rituele ontlading die je lichaam teistert, maar de ziel loutert. Ik kom er in elk geval met een grijns van oor tot oor vandaan. Wat een heerlijke teringherrie: ‘The bands perform simultaneously in the same room, feeding off each other and creating a dynamic in which the individual musician is inferior to the composition as a whole.’ Als ik opkijk van deze woorden kijk ik alsnog recht in de ogen van Baby Dee, een tafel verderop als een ontplofte roze Pino tevreden zit na te borrelen met haar *inner circle*. Weer heb ik spijt dat ik dat gemist heb.

Wire, na Swans vermoedelijk de bekendste act die Michael Gira heeft opgetrommeld, begint zo tam dat ik snel buiten sta om een tijdje te kijken naar de mensen die de trappen op en af lopen, van zaal naar zaal, volgens een plan dat zich niet laat doorgronden. Het is de

eerste keer dat ik Tivoli/Vredenburg als totale festivallocatie in bedrijf zie, en daarvoor is het complex zo geschikt dat het bijna unheimisch wordt. Frank Koenegracht schrijft in het gedicht ‘Vooruitgang’:

Van alle auto's in de regen
die suizen langs mijn raam,
koplampen aan,
en die passeren door de bocht van de weg,
hoop ik maar dat ze ergens heengaan
en dat het telkens andere auto's zijn
en niet een reeks
die zonder reden telkens opnieuw
wordt rondgezonden
door steeds dezelfde onzichtbare gek.

Zoiets kun je hier ook afvragen, als je een kwartiertje zit te kijken naar de mensenstromen. Hebben ze een betekenisvolle avond, met bijzondere ontmoetingen en muzikale avonturen, of lopen ze maar wat rond totdat het licht aangaat en ze de stad in dwalen, op weg naar huis – rondloopmensen. Op welke manier verschillen ze eigenlijk van de forensen die je van hier af aan de overkant door Hoog Catharijne ziet gaan? Het zijn maar vragen van een door drie dagen concertgang ernstig overprikkelde geest, maar toch. Zet genoeg buitenbeentjes bij elkaar en je ziet er niets bijzonders meer aan. Eenmaal terug in de zaal hoor, zie en voel ik dat Wire uitstekend op stoom is gekomen.

Deze avond is de apotheose van Mouth to mouth. Maar het omringende programma is zoveel groter, dat het er ook in verdwijnt. Het eigenzinnige, weerbarstige onderdeel lost ten slotte gracieus op in het hele festival, als het flesje gazeuse dat begin jaren zestig door een piepjonge Wim T. Schippers werd leeggegoten in de zee. Als hoogtepunt legt Swans bijna twee uur lang de verbinding tussen de acts die op het verlanglijstje van frontman Michael Gira stonden. Bijna alles wat ik grandioos, leerzaam en bijzonder vond aan Mouth to Mouth komt samen in dat optreden. Alles wat ik er bij vlagen onverteerbaar, pretentief en strontvervelend en aan vond trouwens ook, maar dat maakt niet uit. Toen ik erin toestemde om schrijver in residentie te worden, dacht ik dat ik met open mond zou ronddwalen in een stralende, nieuwe, wilde wereld, zo'n beetje als het jongetje dat rockjournalist wil worden in de film *Almost Famous*. Wat ik heb gezien en gehoord is van een totaal andere orde. Dit zijn nobele wilden en muzikale monniken die zich totaal niet lijken te verhouden tot roem, succes, geld of andere bijverschijnselen die maar afleiden van de muziek. Ze zijn bezeten van wat ze doen, en dat is aanstekelijk om bij te zijn. Ik ben getuige geweest van drie nachten compromisloze muziek, gemaakt door bezeten musici, die het geen moer lijkt te interesseren of ze er rijker of armer van worden, en of ze het doen voor een vol Tivoli/Vredenburg of een bijna lege Helling.

Op de eerste avond hoorde ik backstage iemand praten over de toekomst van Le Guess Who. Hij maakte zich zorgen dat het festival alleen in Tivoli/Vredenburg zou zijn. Ik kon me

niet voorstellen wat daar in vredesnaam op tegen zou zijn. Pas nu ik dit festival zo'n beetje van kaft tot kaft heb ondergaan, denk ik dat ik begrijp wat hij bedoelt. Dat nachtelijke gescharrel met een onleesbare, verkreukelde tijdtabel, op de fiets van de ene achteraflocatie naar de andere trappen door de lege, koude stad, om aan te komen in een zaal waar zeven mensen zitten te kijken naar een Scandinavische delinquent die een batterij elektronica aanstuurt door een ei te bakken met een microfoon erboven – dát is de ziel van dit festival: de garantie dat je het onverwachte kunt verwachten, en de mentaliteit van de bezoekers die daarvoor open staan. Frank Zappa zei: 'Anything, anytime, anyplace, for no reason at all'.

Wie Utrecht internationaal op de kaart wil zetten als muziekstad, en ik kan de woorden 'Utrecht', 'kaart', 'internationaal' en 'muziekstad' al nauwelijks meer lezen zonder naar mijn hoofd te grijpen, kan niet anders dan dit festival van harte steunen. Niet eens omdat je dan opeens een paar dagen duizenden mensen door een uitverkocht Tivoli/Vredenburg kunt zien dwalen van de ene zaal met verrukkelijk kabaal naar de andere, maar juist om de achterafprogramma's voor de enkele ziel die er per ongeluk of expres beland – want daar gebeuren de dingen die je misschien wel je leven lang onthoudt. Misschien is het enige echte criterium voor het succes van een kunstuiting, en wat mij betreft voor het succes van mijn leven als geheel, wel zo basaal als dit: heb ik vandaag iets meegemaakt wat ik nog nooit van mijn leven heb meegemaakt, los van de vraag of ik het ooit mijn leven nog wíl meemaken? Is me iets overkomen waardoor ik verder kan kijken dan ik keek, anders kan denken dan ik deed, waardoor ik misschien wel woedend werd of dagen later alsnog moet grijnzen?

Dat is wat LGW bij me heeft losgemaakt. Voortaan wil ik, al is het maar een paar dagen per jaar, geen muziek draaien die ik al ken of een kaartje kopen voor artiesten die ik vorige week in DWDD heb gezien. Ik wil twintig minuten door een leeg, novemberkoud Utrecht fietsen om ergens in het grote niets een Westfaalse doommetalband te horen, met vijftien doedelzakspelers erbij waarvan er minstens drie overduidelijk nog nooit zo'n instrument in handen hebben gehad. Ik wil naar concerten die ik precies tien minuten lang volhoud voordat ik met een suizend hoofd naar de bar vlucht. Ik wil dingen zien en horen die ik nooit meer zal vergeet omdat ze zich aan de rand van mijn begrip, smaak en mijn fysieke uithoudingsvermogen bevinden. Ik wil door muziek verrast, geschokt en ontmaagd worden. Ik wil muziek ontdekken die ik nooit zelf gevonden zou hebben, en deze in mijn hart sluiten. Ik wil muzikanten zien en horen spelen wat er nog niet is.

Ik wil, kortom, naar Le Guess Who 2015.

Ingmar Heytze